

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 14. V torek 30. marca 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Od učnega načina (Lehrform, Lehrmethode).

Kaj je pogovorni način in kolikversten je?

Pogovorni način (dialogische, gesprächweise, fragende Lehrform) je učni način, po katerem učitelj kako reč s tim uči in razvija, da on poprašuje in učenci odgovarjajo. Nobeden pa ne misli, da je „učence izpraševati“ (Abfragen alj Abhören) in „učence po pogovornem načinu podučevati“ edna tista reč; zakaj izpraševati se pravi poskusiti in se prepričati, alj so se učenci kako že znano in naloženo reč iz glave naučili, — učence po pogovornem načinu podučevati se pravi, kako novo, njim še neznano reč pred njimi razvijati in razjasnovati.

Pogovorni način je *dvojni*.

Pri vsakem nauku se zamore učitelj dvojnega pota deržati; on zamore

a) tisto reč alj predmet, ki ga misli učiti, kakor edno celoto (Ganzes) učencom prednesti, in to celoto pred njimi u dele, iz katerih obstoji, zaporedoma razložiti, to se pravi: on zamore postopati *razloživno* (analytisch, wissenschaftlich, absteigend, auflösend); alj pa on zamore

b) pojedine dele učnega predmeta vzeti in jednega drugemu tako dodajati, da učni predmet pred učenci raste in se sestavlja, ter slednič popolnoma kakor celota pred njimi stoji; to se pravi: učitelj zamore postopati *složivno* (syntetisch, elementarisch, aufsteigend, zusammensetzend).

Postavim resnico: „Bog je vsevedoč“, bode učitelj razloživno (analitiško) takole učil: „Ljubi moji! le radi poslušajte,

bodem dones povedal in pokazal, da je Bog vsevedoč. Bog vse ve, on ve, kar je bilo in minulo, on ve, kar je sedaj, on ve, kar bode, on ve, kar si mislimo in želimo.

Složivno (syntetiško) bode pa takole postopal:

Bog ve, kar mi mislimo in želimo, on ve, kar je bilo in minulo, on ve, kar je sedaj, on ve, kar še le bode, Bog taj vse ve, Bog je vsevedoč. — Obema je pa treba to, kar od Boga terdita, tudi dokazati in razjasniti.

Iz tega se vidi, da je pogovorni način dvojni:

- a) *razloživno-pogovorni* (analitisch - dialogische Lehrform); pri tem se postopa od celote na njene dele, od občenenih rečeh na pojedine, od učevnih pravilic (Regeln) na dokaze in pojme, od pojmov na predstave in tako se dolej spušča; —
- b) *složivni-pogovorni* (syntetisch - dialogische Lehrform); pri tem se pa navš leze od delov na celoto, od predstav na pojme, od pojmov na dokaze, od dokazov na učevne pravilce in tako dalje na viš.

Pervi način se tudi rad imenuje *katehetsk*i način, ker se ga kateheti posebno pri keršanskem nanku poslužijo; — drugi se imenuje *sokratiški*, od gerškega modrijana Sokratesa, ki ga je pogosto in modro porabil.

Katehetski način in *sokratiški* se taj po tem razločita, da se pri katehetskem načinu postopa *razloživno*, pri *sokratiškem* pa *složivno*. —

Od kod to, da so otroci nepokorni.

Večidelj so starši in reditelji sami vzrok, da so otroci nepokorni. To se zgodi:

1. Ker zapovedujejo in prepovedujejo brez da bi na to gledali, da bi se njih volja tanjčno spolnovala.
2. Če nepokorščino kaznovati protijo in žugajo, pa vendar le prizanašajo, ako ravno otroci ne vbogajo.
3. Če otrokom také kazni protijo, od kterih so ti prepričani, da se ne bodo spolnile in izpeljale.
4. Ako so oni s tim zadovoljni, da se njih volja in beseda le po čres in po verhu dopolni.

5. Če se pregovoriti dajo in nekoliko od tega odjenjajo, kar so bili zapovedi in prepovedi.
6. Če starši otrokom plačilo obečajo za to, da zapovedano storijo in prepovedano opustijo.
7. Če u svojih zapovedih in prepovedih niso dosledni in mož beseda, ter dones to prepovedujejo, kar so včeraj zapovedali in dones to zapovedujejo, kar so poprej prepovedali.
8. Če se pri svojem zapovedovanju in prepovedovanju s otroci norec delajo in nje le dražijo.
9. Če otroke prosijo, da bi vbogali.
10. Če se starišem na licu pozna, da je jim žal, da so kaj zapovedali alj prepovedali in otroka kaznovali.
11. Če se stariši vpičo otrok zavolj nekatere zapovedi alj prepovedi pripravajo in besedujejo.
12. Če oče materno, alj mati očetovo kaznovanje pomanjša, pregleda, odpusti alj clo kot krivično graja in overže.
13. Če se starši po volji otrok obnašajo, da otroci piskajo — starši pa rajajo.
14. Če stariši kaj zapovedujejo, česar sami nemajo in ne obrajtajo, alj kaj prepovedujejo, kar sami delajo.
15. Če si starši vpičo otrok svoje napake in slabosti očitajo.
16. Če otroci do zapovednikov in prepovednikov ljubezni in zaupanja nemajo.

P. Musi.

Kosilice slèpe babice.

(Svobodno iz laškega poslovenil G. Somer.)

(Dalje.)

Lovor. Zakaj pa ne, mama, ali bi ne mogli babica pri nas biti?

Mati. Na to sim že jaz tudi mislila; pa bi jih ne mogla preživiti. Veste, da mi je hišne dèla opraviti, skubati, vas s vsim omisliti, cel den trèba; opravila, kojih mi nikdor ne pomaguje. Kako hočete, da bi se mojej tasti strèglo, okoli voditi jo, in pa tovaršico dati njej?

Cec. Oh, ljuba mamica! tega ne mislite; za to smo mi. Najte, da pridejo, bote vidili, kako jim bomo strègli. Jaz sim

sada 10 lēt stara, sim že sposobna jim pomagati obleči se, in jim kosilico skuhati. Prehajaje bojo na moje rame naslonili se, ker sim še premajhina pod pazduho vzeti je.

Lovor. Jaz jim bodem pa predčitala, kolikor bodo hotli; bodete vidili, da ne bodejo nigdar dolgočasa imeli.

Ljub. Nikoli ga ne bojo imeli. Še jaz, ki sim še le pet lēt star, jih bom razveseloval. Slišite, mamička, naj prej jim bom vse pēsmi pel, kterih sim od pastirjev naučil se, potem jim bom pa tiste basni in povēsti pravil, ki ste mi jih vi pripovedali.

Mati. Pridite k meni, ljubčki moji! pa objemite mamko svojo. Srečna zdīm se mati, viditi vas tako blagega serca in dobrega. Pa poslušajte me: ako bi babica pri nas bili, bi jaz želela, da bi jim ničesar ne manjkalo; kako bodemo pa nadomestili stroške, ki bodo za nje pošli? Ko je potreba, še ostalega ne spomnem, da bi ōni vsako jutro torilico čokolade in vedno dobre mesenice imeli.

Cec. Slišite mama: dasiravno niste bogati, nam vendar vselej več jedi, sirovega masla ali pa sira daste. Namesti tega bi mi suh kruh jedli; kdor je lačen, mu vse diši. Kar s tim prihranite, že lahko čokolade kupite.

Mati. Ali bodeta le tvoj brat in sestra tvoja tudi v to lēpo obljubo privolila? Ti ponudiš prej da nju pitaš (prašaš).

Lovor. Kar mene zadeva, iz serca rada storim, kolikor Cecilia.

Ljub. Ino jaz? Kadar bodem v zavodu (samostansko učilišče) mi ne bodo dajali takšne boljšavice (sladkarije); zavodniki (samostanski učenci) imajo za kosilico in malo južino le golega kruha in so prav veseli zraven.

Mati. Pa že znate;— k malemu, da me bote nagovorili, ljubi moji otročiči; bote pa vse te obljube dro zvesto deržali? Dokler je človek še otrok, ni jako tverden v svojih ponudbah, ko bi se vi, postavim jaz, sčasoma takih zaobljubljenih dolžnosti spolnovati naveličali, kaj bi blo pa tedaj?

Cec. Oh mamica, le zdi se vam! Prej od vsega bodemo vse to iz ljubezni do rajnega ateja storili, pa tudi zatorej, ko po tem takem vas in siroto babico, ki so oslepeli, potolažimo.

Lovor. Sada je vse premišleno in prevdarjeno; vi pa, ljuba mamka, sméte se terdno zanesti, da bodo naše obljube gotove.

Ljub. Resnično, mamica, jaz bom mož beseda.

Mati. Krepko nadušena piše brez odklade svojeji tasti; ter njej naznani, kako se je od njenih zadevah s svojimi otročiči poménkovala; zakaj nadjala se je, da bode tasto ganilo, rajši priti in prebivati pri otročičih tako ljubeznivih.

Dédica (babica) je prišla. Za celo družino je bil slovezen den njeniga dohoda. Komej v jizbo stopi in se v slonilnico vsede jo že vsi objemaje obdajajo. Iz veselja se splaka, spomnovaje se minulega časa; — zdela se je zapuščena biti od celega sveta, sedaj se jej pa zdi, da je v raju, ko vidi, da jo njena snaha in njeni vnuki tako serčno ljubijo in milovajo, da zarad radosti in zadovoljnosti ni mogla pregovoriti.

(Dalje sledi.)

Blago pastirče.

1. Ovčka moja bela
Zmirom je vesela,
Rada mene ima,
Zmirom s glavo kima.

3. Ovčki dajem travo,
Zeleno otavo;
Ona meni mleko,
Ovno za obleko.

2. Ovčka je nedolžna,
Zato ni ubožna;
Tako serce moje
Zato rado poje.

4. Zato blaga više
Serce mi ne iše;
Tukaj dosti toga,
Tamo gledat Boga.

Orožen.

Dvojno domovje.

Oče in sinek sta hodila neki večer že pozno proti domu. Mali Matiček je ves čas po poti nakviško gledal, kako na nebu goste zvezdice prijazno migljajo in se doli ozirajo.

Kaj ne, oče, pravi sinek, zvezdice igrajo le nam tako prijazno in milo! —

Nam ljudem, živalcam, cvetlicam in vsim rečem na zemlji migljajo zvezdice tako lepo, pravijo oče sineku.

Matiček. Zdi se mi, kakor da bi me gori klicale, in zares se mi gori tako domače zdi, da bi precej gori šel.

Oče. Zares, tudi jas in vsi ljudje bi bili radi gori.

Mat. Pa tudi pri vas, ljubi oče, sim rad, in če vas ne vidim, zmirom mislim, kako bi k vam prišel.

Oče. Res je taka; ako si v ptujem kraju, bi bil rad doma pri nas, in če se proti nebu ozreš in vidiš lepe, mile zvezdice, bi ravno tako tudi gori rad bil.

Mat. Res je tako; ljubi oče, kak je vendar to?

Oče. To pride zato, ker imamo dvojno domovje. Človek je tam doma. Zdaj smo tukaj, pa tudi gori bomo enkrat prišli, če bomo dobri in pridni. Tukaj smo le nekoliko časa še, kedar pa gori pridemo, bomo zmirom gori ostali. Le gori, le gori je naša prava hiša in stanovitno domovje. Zato ljubi moj Matiček, bodi in ostani vedno le priden in dober, da boš enkrat gori prišel. Jaz in mati bova šla kmalo gori, bratci in sestrice bodo gori, in če boš ti še tukaj ostal, spomni se, kedar boš zvezdice pogledal, da te gori čakamo in k sebi želimo. Spomni se, da le tisti, ki so dobri in pridni, gori pridejo, da boš tako tudi ti dober in priden in gori prišel.

Tako lepo sta se pogovarjala oče in sinek na poti, in sta prišla domu, da nista vedla kako in kedar.

Matiček se je očetovih besed večkrat spomnil, posebno pa takrat, ko so mu ljubi stariši že odmerli. Večkrat je k milim zvezdicam pogledal in se na svoje pravo domovje spomnil. Zraven je bil pa tudi vedno dober in priden, tako dolgo, da je šel tudi on gori k starišem in sestricam, k lepim zvezdicam — v sveto nebo. —

Kjer zvezdice mile

Kjer zvezdice mile

Igrajo drobno,

Sijajo lepó,

Tam gori le enkrat

Tam gori vse mine,

Naš pravi dom bo.

Kar tu je grenkó. A. P.

Stari zamore.

Neki zamorc pride enkrat před vrata bogatega tergovca in ga prosi za kruha s sledečimi besedami: Dvajset lét sim služil

per svojem gospodu in sim dobro delal. Zdaj sim se postaral, moč me zapušča, roke so slabe in moje truplo ni več za delo; zatega voljo me je moj nehvaležni gospod naprej izgnal. Od vsih zapuščen moram na stare dni pri dobrih ljudeh kruha iskati.

Pri teh besedah se stari zamorc tergovcu vsmili. On mu ukaže v izbo iti, in mu pokaže mehko postelco, v kateri bode zanaprej ležal. Otroci so se ga bali, in so starše vprašali, kaj bi to zan clovek bil. Počasí so se ga navadili in so ga prav radi imeli. Edno noč leži zamorc tiho v svojej izbi. Na enkrat zasliši ropot in on gre hitro k oknu, in kaj je bilo! Dva tata sta v tergovcovo izbo lezla, in njih noži so se lesketali v svetlej noči. Zamorc závpíje s glasnimi besédami: Kdo je to! Tata zagledata zamorca in skozi černo podobo ostrašena skočita raz okna in se na pol pobijeta. Drugi dan so jih dobili pod okni, so jih zvezali in k sodniku peljali.

Tergovec pa je djal k zamorc: „Ti stari dobri zamorc, Bog te je k meni poslal me od hudih ljudi obvarniti. Ti ostani do smerti pri meni!“ **Cepic.**

Lastovka in mravlje.

(Basen.)

„Kaj delate? vpraša mlada lastovka skerbne mravlje.“ „Spravljamo za zimo,“ odgovoré mravlje. Tako je prav, reče lastovka, in začne tudi ona mertve pajeke, mušice in merčeže pobirati in jih v svoje gnezdo nositi. „Pokaj pa ti bo vse to?“ stara lastovka mlado pobara. „Za zimo ljuba mamica! Le tudi vi nabirajte, kakor skerbne mravlje vidite,“ jej mlada odgovori. Stara pa pravi: pusti pozemelskim mravljam pozemelsko blago, nas je stvarnik zakaj višjega poklical. Bo naju leto minulo, v ptuje kraje poletive. Popotnice bove pospale, dokler naju mlada vigred k novemu življenju ne obudi.“ K čemu bo nama taj tam nabrano blago? —

Človek! stvarjen si za nebesa, — išči tudi najpred nebeško kraljestvo! —

Štokl.

Otroci! kdo ve povedati?

1. Na kateri cesti ni pëska?
2. Ktera hiša nema ne okenj, ne lesa, ne strehe?
3. Kaj je to, ki nema ne konca ne začetka, pa vendar ni Bog?

Povabilo.

Med ljudmi je misel raztrošena, da je „šolski prijatelj“ zapal. Temu ni taka. „Šolski prijatelj“ od novega leta sem lepo redno izhaja in bode tudi zanaprej izhajal. Da se pa še ni toljko naročnikov oglasilo, koljkor bi jih želeli in koljkor bi jih tudi po pravici pričakovati smeli, po naših mislih iz tega pride, da je naš časopis še premalo med Slovenci poznan. Zatega voljo sedaj, ko ravno novo četert nastopimo, vse častite vredništva tacihi časopisov, kterim omika in prosveta Slovencev pri sercu leži in ktere so s nami edne tiste misli, da je Slovencom dobro uravnanih šol in lepo izobraženih učiteljev tako živo treba, kot ribi vode, lepo povabimo kratko oznaniti, da „šolski prijatelj“ živi in u Celovcu izhaja. Dosedajne naročnike pa serčno prosimo, „šols. prijat.“ posebno sosednim gg. duhovnikom in učiteljem pokazati, da naj sami berejo in se naj sami prepričajo, kakšen duh u njem veje. Mislimo, da se nam ni treba tega sramovati, kar je dosedaj od „šols. prijat.“ na svitlo prišlo. Viditi, da nas ljubi slovenski bratje — vsak po svojej moči in po svojem potuj — podpirajo, bode nás na novič spodbadalo, bode naše serce razsvelilo: veselo serce pa rado in tudi dobro dela.

Cena „šolsk. prijat.“ stoji na pervej strani. Prosimo naročivni denar na podpisano vredništvo u frankiranih listih poslati.

Slednič še opomnimo, da za reklamacijne liste ni treba poštnine plačati, ako se odperti na pošto dajo; in da novim naročnikom še zamoremo s vsimi listi postreči.

— Vredništvo „šolskega prijatelja.“